Historie: Norbert Fabian Čapek v Brně 4.

Na vrcholu jeho tvůrčích sil byla prvním problematickým místem, pro Čapka stále bolestivějším, paradoxně jeho vlastní víra, respektive její postupná proměna. Čapek již nebyl zaníceným nadšeným baptistou.

Historie

Norbert Fabian Čapek a jeho působení v Brně (1898–1914)

NA VRCHOLU TVŮRČÍCH SIL (1906-1911)

Čapek se ocitl na vrcholu svého dosavadního brněnského působení. Byl velmi úspěšným kazatelem, sbor jeho péčí dynamicky rostl, dokonce svépomocí dosáhl na vlastní objekt, a Čapek měl jako kazatel mezinárodní renomé.

Zkrátka pro baptismus udělal obrovský kus práce, byl ale i autorem a editorem úspěšných knih a periodik. K tomu měl dobré rodinné zázemí, děti, které mu dělaly radost.

Čapkova oficiální fotografie jakožto kazatele v Brně.

Společnost, zvláště v našich končinách, však málokdy přeje úspěch. Kolem Čapka se začala objevovat nedůvěra v jeho poctivost, závist a soupeření o to, kdo bude mít větší vliv. Přičteme-li k tomu několik osudových ran, tedy neštěstí nikým nezaviněná, vystává před námi obraz dosti krušných let, které skončily až Čapkovým odchodem do Ameriky.

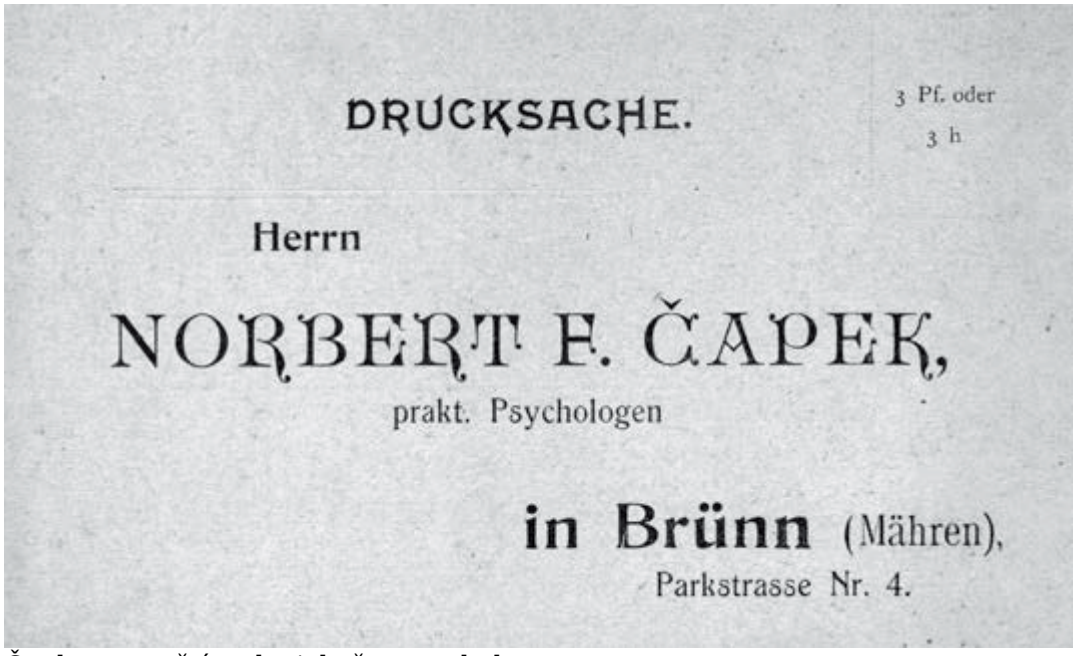
DRUCKSACHE.

3 Pf. oder
3 h

Herrn

NORBERT F. ČAPEK,

prakt. Psychologen

in Brünn (Mähren),

Parkstrasse Nr. 4.

Čapkova navštívenka jakožto psychologa.

Prvním problematickým místem, pro Čapka stále bolestivějším, byla paradoxně jeho vlastní víra, respektive její postupná proměna. Čapek již nebyl zaníceným nadšeným baptistou. S postupem let, s opravdovostí a intenzitou, s jakými se obětavě věnoval své práci, si čím dál víc uvědomoval, že ani baptismus mu na poli náboženství nedokáže být tím, co celý život hledá.

Mnoho věcí ho svazovalo a bránilo rozletu jeho přemýšlení o víře, na četné své otázky nenacházel v rámci baptismu uspokojivé odpovědi. Hluboce ovlivněn přístupem amerického teologa německého původu profesora Waltera Rauschenbusche hledal cesty, jak v rámci náboženství řešit i sociální nerovnosti a nespravedlnost, navíc ho velmi zajímala i otázka národnostní – a obě tyto oblasti byly pro státní zřízení i církevní strukturu rakousko-uherské monarchie minimálně podezřelé.

Čapkovým odklonem od ortodoxní baptistické víry (a možná i tím, jak ho Čapek přerůstá) byl značně zneklidněn i jeho kolega a zároveň nadřízený Jindřich Novotný.

Čapek byl, jak sám vzpomínal, poměrně dobře placený, a hlavně úspěšný v budování komunity – jeho sbor byl v porovnání s ostatními tehdejšími baptistickými obcemi veliký. Jenže zároveň i křehký, neboť až nezdravě stál pouze na jeho osobnosti.

Čapek si to uvědomoval; je to patrné například z jeho korespondence: *„pokaždé když tu v neděli nejsem, tak se pak naše shromáždění na nějaký čas zmenší.“* [34] Neměl sobě rovného spolupracovníka a marně hledal někoho, kdo by ho mohl adekvátně zastoupit.[35]

Navíc ho v té době zasáhla náhlá a krutá rána: Jeho žena Helene, vždy poněkud křehkého zdraví, poslední rok dost stonala a 22. června 1906 zemřela. Bylo jí pouhých třicet dva let. Čapek byl zdrcený. Zůstal sám s obrovským množstvím rozdělané práce a šesti dětmi. Nejmladšímu Viktorovi byly jen dva roky.

V tu chvíli mu velmi pomohla baptistická kongregace v Chvojnici poblíž Prievidzi a pozvala ho i s dětmi na léto.[36] Čapek údajně přesvědčil jednu členku brněnského sboru, Marii Zrůstovou, aby ho doprovázela. Jelo s nimi pět dětí, nejstarší dcera Bohdana byla tehdy u babičky v Planici.

Marie Zrůstová vyrostla v Pusté Rybné, vesničce na Vysočině blízko Poličky, bylo jí tehdy třicet jedna let a v září ji Čapek požádal o ruku. Vzali se 9. září v Brně.[37] Měli spolu postupně tři děti: Gabrielu Marii (Elu), narozenou 24. září 1907, pak syna Jeronýma Radoslava, který spatřil světlo světa 22.

února 1910, a Zoru Ljubu, tu Marie povila 5. ledna 1913.

Svatební fotografie N. F. Čapka a Marie Zrůstové.

Markgrafthum Mähren.

Kreis Brünn.

Stadtrat ~~Gemeinderath~~ der Landeshauptstadt Brünn.

Trauungs-Schein.

1 KRONE

Aus dem Ehe-Register des Stadtrates ~~Gemeinderathes~~ der Landeshauptstadt Brünn

Tom I pag. 36 wird hiemit ämtlich bezeuget, dass im Jahre

Tausend neun hundert und sechs (1906)

am: neuntan 9/ September

vor dem zweiten Bürgermeister-Stellvertreter Karl Handler

die Ehe rechtlich geschlossen haben:

Des Bräutigams

Wohnort Gasse Haus-Nr.	Vor- und Familienname und Stand, dann dessen Vaters Vor- und Familienname, Stand und Wohnort; ferner Vor- und Familienname der Mutter, mit Angabe der Religion der Eltern und ob sie noch am Leben oder gestorben sind	Religion	Alters-Jahre und ob ledig oder Witwer
Brünn Zabrlovgasse No 20	Norbert Fabian Čapek, Prediger, geb. am 3. Juni 1870 in Radomischl bei Strakonitz, Sohn der lebenden kathol. Eht. Josef Čapek u. Marie geb. Marek	kathol.	36 3/12 Jahre, Witwer

Der Braut

Wohnort Gasse Haus-Nr.	Vor- und Familienname und Stand, dann deren Vaters Vor- und Familienname, Stand und Wohnort; ferner Vor- und Familienname der Mutter, mit Angabe der Religion der Eltern und ob sie noch am Leben oder gestorben sind.	Religion	Alters-Jahre und ob ledig oder Witwe
Brünn Zabrlovgasse No 20	Marie Zrust, Privat, geb. am 21. Mai 1875 in Wust-Rybny, Bez. Policka Tochter der lebenden, kathol. Eht. Johann Zrust und Karoline geb. Honzalek	kathol.	31 3/12 Jahre ledig

Zeugen	Vor- und Familienname, Stand und Wohnort derselben
	Franz Kolator, Redakteur Brünn, Waisenhausgasse 4
	Miroslav Holčík, Beamter, Brünn, Zrůstgasse 26

Urkund dessen ist des Gefertigten eigenhändige Namensunterschrift und das beigedruckte Amtssiegel.

Stadtrat

Oddací list
N. F. Čapka
a Marie Zrůstové.

Čapka životní tragédie nezlomila. Hned jak to bylo trochu možné, vrhl se do další práce – a měl opět znatelné úspěchy: během deseti let v Brně pokřtil přes pět set lidí, založil pět sborů a jeho písně pro ně skládané se těšily velké oblibě, byl známým, hojně čteným publicistou.

A zároveň se s tím nehodlal spokojit. V dopise bratru Krajčímu z Liptova v roce 1907 psal, že se s ním chce *„poradit o následujících aktivitách: o zřízení biblické školy pro misijní dělníky, o založení československé misijní společnosti, o plánu, jak s větším úspěchem pracovat na sjednocení (baptistů), o výstupech ze státní církve, o evropském kongresu, který se má konat v Berlíně“*.[38]

Zkrátka Čapek, jak ho dobře známe, stále nadšený do další práce, se silnými vizemi, člověk, který neodpočíval, protože kolem nás je přece stále tolik práce, kterou je třeba vykonat!

Čapek se tehdy hodně zabýval misijní činností (ostatně nepřímo to dokládá i výše citovaný dopis), chtěl založit misijní společnost, která by napomáhala šíření baptistických myšlenek a zakládání nových sborů systematičtěji, než jak se tomu mohli věnovat jednotliví kazatelé.

Přesněji řečeno, Čapek ji také založil; po vzoru Armády spásy ji nazýval Armáda českobratrská,[39] nepodařilo se mi ale zatím doložit, zda náplní její činnosti bylo něco dalšího než Čapkova vlastní aktivita a zda se na tomto projektu podílelo víc osob než on sám.

Čapek se také hodně zabýval myšlenkou odluky církve od státu (ostatně část baptistických sborů zejména v Čechách fungovala na státu zcela nezávisle). Byl přesvědčen, že systémové oddělení náboženských organizací od státní moci by církvím prospělo.

Nicméně ani on sám neměl promyšlené koncepční řešení některých praktických věcí, které by z takového radikálního kroku vyplývaly, například jak a kde vzdělávat kněze a z jakých zdrojů celý systém včetně duchovenských platů financovat.

Byť ve svých zápiscích si již tehdy nadčasově odpovídal, že cestou je masivně rozšiřovat členskou základnu. (Nadčasově proto, že z dnešního pohledu lze konstatovat, že to platí stále stejně.)

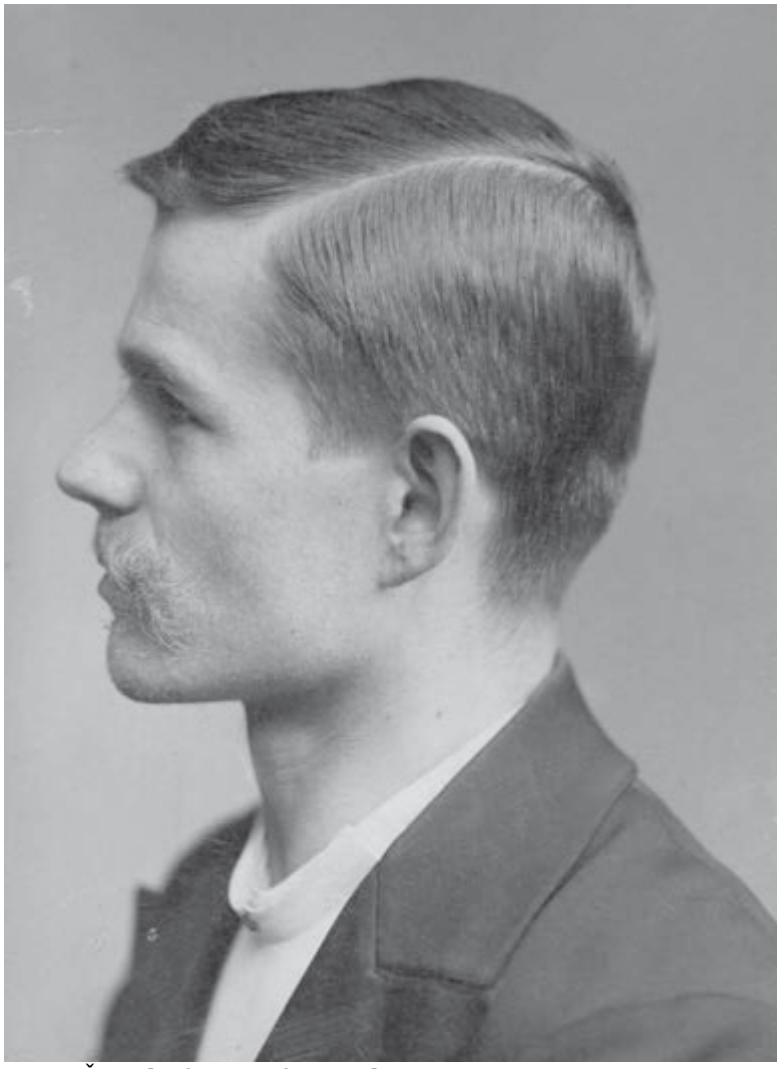
N. F. Čapek, fotografie z roku 1905.

Čapek ale nezůstával u teoretizování. Okamžitě zkoušel své nápady zavádět do praxe. Měl za to, že on i jeho společenství mají co nabídnout. Richard Henry ve své knize uvádí citaci z Čapkova deníku, že členové sboru chodili po dvou od domu k domu a distribuovali *Pramen*. Za týden měli údajně rozprodat sedm set výtisků.[40]

Nelze se příliš divit, že se o Čapka v té době začala zajímat státní tajná policie. Úvahy o odlu ce církve od státu, snaha o náboženskou obrodu a větší zaangažování církevních společenství v sociálních otázkách, národnostně akcentované náboženské sbory a k tomu velký nárůst jejich členů, za kterým zase stál Čapek a jeho schopnosti, to nemohla státní moc nepozorovat s obavami.

Čapka podle jeho vzpomínek zkraje roku 1908 navštívili příslušníci tajné policie, kteří se ptali, kdy se konají další shromáždění jeho sboru. Chtěli prý přijít jako pozorovatelé a ochránit je. Navíc Čapka požádali, aby pravidelně posílal na policii oznámení o jejich aktivitách.[41]

Policie měla podezření na organizování protirakouských aktivit. Permanentního policejního dohledu nad svou prací se už Čapek až do své emigrace do USA v roce 1914 nezbavil.

Na přelomu srpna a září 1908 se účastnil prvního evropského kongresu baptistů v Berlíně, kam odjel s početnou českou delegací (celkem dvanáct osob) a absolvoval zde náročný pětidenní program. Navíc to pro něj byla vítaná příležitost, jak se sejít s mnoha přáteli z hamburských studií.

Z prvního evropského baptistického kongresu v Berlíně, 1908. (Foto převzato z sitviry.cz/baptisticka-encyklopedie-obsah/.)

V roce následujícím ještě nádavkem ke své práci stihl navštívit baptisty organizované národní kongresy v Maďarsku a Rusku (v září 1909 v Petrohradě), ale byl vyčerpaný.

Ocitl se pod nepřetržitým tlakem vydávání vlastních periodik, jež vycházela jen díky tomu, že on sám byl schopen zajišťovat většinu obsahu, k tomu musel živit početnou rodinu a čelit permanentnímu napadání ze strany katolíků v jejich periodikách.

K tomu připočtěme časově náročnou péči o sbor a jeho prosperitu, knižní publikační činnost a vědomí, že je vůči němu nedůvěra ze strany státu. Přesto si ale píše si do deníku, že cítí, že největší

věci jsou stále před ním![42]

A aby toto období v Čapkově životě nevyznívalo jen temně, je třeba také uvést, že se mu dostalo jednoho velkého zadostiučinění a příležitosti. František Václav Pokorný, tehdy známý brněnský novinář, nakladatel a majitel tiskárny již delší dobu sledoval Čapkovu práci a nabídl mu stát se jeho spolupracovníkem v právě zakládaném týdeníku *Nový lid*, který měl být v podstatě kulturním magazínem (podtitul zněl *List pro vzdělání a mravní obrození lidu*).

Vychází v úterý.

Předplácí se při zasílání nejméně 10 výtisků po 50 h čtvrtletně. Číslo po 4 hal. Zasílá-li se méně než 10 výt., platí se za 1 výtisk předem příletně K 2·—, ročně 4 K. Do Německa o 50 hal., do Ameriky a Ruska o K 1·50 ročně více.

NOVÝ LID

LIST PRO VZDĚLÁNÍ LIDU.

Redakce a správa v Brně, Veselá ul. 38.

Zasílání předplatného bez výloh poš. spořit. čís. 41.979.

Rukopisy se nevrací. Na anonymní dopisy nebere se zřetel. Nefrankované dopisy se nepřijímají.

Ročník 1912. V Brně, 2. ledna 1912. Číslo 1.

Do nové práce!

Slabí lidé čekají na příznivou příležitost, silní lidé si ji vytváří.

Marden.

S novými nadějemi, s novou chutí k práci vcházíme do nového roku. Na všech stranách je viděti, že probuzený náš národ je na postupu. To dokazují čím dále tím větší a úpornější útoky nepřítele, jenž z naší slabosti dosud nejvíce těžil.

Náš postup je ale ještě příliš pomalý, národní obrození naše není dosud dovršeno. Mohli bychom býti mnohem dále — mnoho, velmi mnoho ještě musíme dobývat, abychom ve své vlasti, kde dříve byli jsme samostatni a kde jedině a výhradně všude až do nejvyšších úřadů jazyk náš hlaholil, vydobyli si takového práva, jaké nám příslušl a nebyla naše mateřština odstrkována na místo druhé, poslední.

Politické poměry jsou více než žalostné a proto i bídné jsou výsledky české politiky. Práce směřující k hospodářské samostatnosti vykazuje sice pěkné výsledky, ale i zde postupujeme až příliš zvolna pro nedostatek sebevědomí, národní hrdosti a podnikavosti.

Navalujeme si sami balvany do cesty; osobními boji zvláště v politice otravujeme si život, vybíjíme svou energii, jíž bychom potřebovali právě v boji proti nepříteli.

Čekáme stále pomoc odjinud, po desítiletí zíráme k Vídni, jakoby odtud měla kýžená spása přijíti, co zatím bychom měli sebrati své síly a sami budovati.

Mělť si třeba každý svůj odlišný názor, své mínění politické, ale v práci pro dobro lidu a národa přece bychom se mohli sejíti v š i c h n i! Což nemohli bychom pracovati společně na záchranu české půdy, českého majetku a našich menšin? Nemohli bychom všude jednotně a rázně postupovati za rovnoprávnost jazykovou? Co by překáželo, abychom společně nevyhlásili vyhlazovací boj alkoholu, který otravuje nám celé kraje, ožebračuje lid a dodává zločince a mrzáky? Kdo nám překáží, abychom si vybudovali řádné správy obcí, jež by učinily z našich vesniček a měst obce vzorné? Proč bychom nemohli sebrat své finanční síly a vytvořit postupně svůj průmysl a obchod, jakého postrádáme a zachránit tak miliony, jimiž živíme svého nepřítele? ...

A ještě více je cest a směrů, jež jen společnou prací všech jednotek národa vykazovati může kýžený zdar. Nuže, pochopíme? Sejdeme se při společné práci?

Rozdvojujeme se příliš — zbytečně, pro slůvka, pro maličkosti. Vydržujeme si za tím účelem celou řadu novin a spolků. Rozumní lidé toho nečiní. Své odchylné mínění projevují klidně a na důležitých místech se zase sejdou.

Buďme již jednou rozumnými! Pohleďme, co nutné práce nás čeká! Učiňme si pořádek doma a — dejme se do práce!

Je nutno, aby každý napřed opravil a zušlechtil s e b e, chce-li posuzovat a kárat jiné. Nejprv každý ať stojí pevně s á m na svém místě a koná svoji povinnost, ať zvelebí svou živnost, svůj podnik, zabezpečí svou rodinu a teprve pak starejž se o jiné.

»Nový Lid« stále ukazuje cestu, jakou lehce může dojíti každý k blahobytu. V každém čísle najdete několik zlatých zrnek poučení pro život; necháte-li na sebe působit dobrou četbu a budete se držeti dobrých, osvědčených rad, stanete se po čase jiným, lepším člověkem. Mluvíme tak ze zkušenosti, již opíráme z celé řady písemných osvědčení z kruhu čtenářů.

Náš list chce býti i dále buditelem, oním majákem, který ukazuje ve tmách cestu. Pomáhejte nám! Každý může pomoci aspoň tím, že nového člena do našich řad přivede; stačí snad dodati mu číslo nebo leták, z nichž se přesvědčiti může o našich snahách. A získá-li každý čtenář aspoň jednoho nového člena, zdvojnásobí se počet členů »Lidové Osvěty« a budeme opět blíže cíli.

V novém roce k nové práci! Jak pěl již Neruda:

Jen dál! Čas nový chce mít činy,
den nový vzešel k nové práci nám,
jeť sláva otcův krásný šperk pro syny —
však kdo chceš ctěn být, dobuď cti si sám!
...Den žádný dvakráte se nenarodí,
čin dvakrát nezraje — jen dál, jen dál!

Pavla Moudrá:

Novoroční přání.

»Š t a s t n ý a v e s e l ý N o v ý r o k!«

Kolikrát a z kolikerých úst uslyšíme v těchto dnech tato slova! A řekněme si ihned, kolik v nich bude upřímnosti, kolik opravdového přání všeho dobra bližnímu a kolik as naproti tomu jalové povrchnosti, prázdného zvuku, ba pokrytectví a špatně utajené zlomyslnosti!

Nový lid, periodikum založené roku 1912, Čapek zde působil jako redaktor.

Nový lid začal vycházel od ledna 1909 a skončil až v roce 1941. Čapek tak získal obrovskou příležitost, jak masivněji oslovovat vzdělanější veřejnost, neboť nové periodikum již během prvního roku existence dosáhlo na padesát tisíc odběratelů a ve chvíli Čapkova odchodu do USA mělo již osmdesát tisíc předplatitelů.

Zároveň začal Čapek také přispívat do dvou dalších periodik, které Pokorný vydával, do *Nivy* a

Pravdy. Redakce sídlila v podstatě v centru Brna, na adrese Veselá 39, a Čapek zde působil od roku 1909 do roku 1914.

Kromě toho v roce 1911 Čapek uzavřel smlouvu s nakladatelstvím *Edition Centre*, ústředním vydavatelstvím pro praktickou psychologii v Brně, v níž jim předal autorské právo na knihu *Jak poznám vlohy a náklonnosti člověka na prvý pohled*. Kniha měla nově vyjít v nákladu tři tisíce výtisků.[43]

Tento nebojme se říct úspěch, kterého Čapek dosáhl na poli edičním a publikačním, však v Čapkově nitru zastiňovaly stále palčivější otázky a pochybnosti týkající se duchovenské oblasti, na něž si nedokázal sám uspokojivě odpovídat.

Zkraje roku 1910 se rozhodl zkusit požádat o radu Tomáše Masaryka, tehdy poslance rakousko-uherského parlamentu, jehož dílo již téměř deset let pozorně sledoval a jehož rozhledu i úsudku si velmi vážil.

V dopise z 21. dubna 1910 mu v poměrně otevřeném osobním vyznání k této věci píše:

„Nastolují se však praktické otázky, co s lidmi, kteří žijí nábožensky, ale vystoupili z Říma. Jaké stanovisko zaujmout k stávajícím církvím protestantským, které samy ještě jsou spoutány všelijakými hroznými dogmaty? Jak by se nejlépe dalo navázat na českobratrství? Zdali by se odporučovalo založit sbor svobodně křesťanský a zdali by se měl ucházet o výhody, jež jsou spojeny se státním uznáním?

Takové otázky námi hýbou, a když jsme jednou do boje se dali, míníme kráčet kupředu i do těch nepředvídaných míst. A protože není v českém národě muže, který by dost těmto otázkám v českém duchu rozuměl a mohl být rádcem, obracím se k vám.“

Masaryk Čapkovi odpověděl a výsledkem další, poměrně čilé, byť pak již dost stručné korespondence mezi nimi bylo, že Masaryk Čapkovi zprostředkoval setkání s Charlesem Wendtem, oficiálním reprezentantem amerických unitářů (Secretary of AUA Department of Foreign Relation)[45] na světovém kongrese pro svobodné křesťanství a náboženský pokrok (Weltkongress für Freies Christentum und Religiösen Fortschritt).[46]

Čapkova následná oficiální žádost o podporu adresovaná v říjnu 1910 ústředí *Americké unitářské asociace* sice zůstala bez odezvy, ale Čapek se tehdy poprvé dozvěděl o unitářství, náboženském proudu, kde nakonec nalezne to, co v duchovní oblasti od svého dospívání usilovně hledal.

Nicméně koncem roku 1910 se toto spojení ještě zdaleka nerýsovalo.

Na základě Čapkových zjevných úspěchů v duchovenské i organizační práci pro baptistické sbory bylo jen přirozené, že byl v červnu 1911 vybrán jako jeden ze dvou českých delegátů pro světový baptistický kongres pořádaný ve Filadelfii (druhým byl Jindřich Novotný).

Čapek zde dokonce měl 22. června veřejný projev *The Christianising of the World*.[47] Jeho řeč (mluvil spatra) se týkala mimo jiné toho, že společnost v Rakousku-Uhersku zažívá duchovní probuzení a dost jistě zde brzy dojde k masivnímu opuštění katolické církve, a také Čapkova záměru misijního programu pro posílení liberálního náboženství.

Čapkovo vystoupení vzbudilo na jedné straně obrovské nadšení, ale některé delegáty zároveň

znepokojoval hodně národnostní tón jeho promluvy i lehké náznaky odklonu od baptistické teologie – Jindřich Novotný se údajně netajil s názorem, že Čapek je něco jako *„uvolněné dělo na baptistické lodi“*,[48] byť jeho syn Josef, také baptistický kazatel, tehdy Čapka v tisku pochválil (tvrdě se proti Čapkovi postavil o pár let později):

„Bylať to řeč nejen v elegantní dobré angličtině, nejen prosycená shuštěnými silnými myšlenkami, ale hlavně s takovým ryzím nadšením, s takovým zdravým mocným citem a opravdovostí – že každý si musel zamilovat přednašeče. Dobře vystihl dnešní boj v duši českého člověka: katolíkem být nemůže, protože zná své dějiny i přítomnost, ale právě tak nemůže být nevěrcem, protože zná své dějiny i přítomnost. Český člověk potřebuje české náboženství; náboženství založené na Českobratrství přizpůsobené dnešní době.“ [49]

Jako kazatel byl Čapek stále úspěšný i doma v Brně. V roce 1911 zde byla otevřena nová modlitebna ve dvoře sboru zvaná Husova dvorana s kapacitou asi sto padesát míst pro sedící. Bývala přeplněná, kázání navštěvovalo tři sta až čtyři sta lidí.

Sborové aktivity zahrnovaly i práci s mládeží, nedělní školu, pěvecký sbor nebo abstinentské hnutí. Na mnoha místech v okolí Brna se konávaly veřejné náboženské přednášky, při kterých baptistická mládež rozdávala traktáty, časopisy a nabízela Bible.

Kristýna Ledererová Kolajová

pokračování příště

Poznámky:

[34] Čapkův dopis (adresát není zřejmý, z kontextu dost možná Krajčí) z 22. ledna 1907, Archiv NSČU, NFČ, kart. 2, složka 1907.

[35] Tamtéž dále v textu: *„Z našich bratří zde to nemůže být žádný, protože když přijde několik professorů nebo podobných, tak si dost netroufají.“*

[36] Richard Henry, Norbert Fabián Čapek: *A Spiritual Journey*, Boston (USA): Skinner House Books 1999, s. 62.

[37] Archiv NSČU, NFČ, kart. 13, oddací list N. F. Čapka a M. Zrůstové.

[38] Archiv NSČU, NFČ, kart. 2, složka 1907, Čapkův dopis z 28. května 1907. Měl na mysli první evropský kongres baptistů, pro denominaci obrovskou událost, která se konala v následujícím roce.

[39] Archiv NSČU, NFČ, kart. 6, chronologický přehled života a díla NFČ, celý název zněl *Armáda českobratrská pro náboženskou obrodu*. Listy s hlavičkovým papírem Armády se v našich archivních materiálech vyskytují od ledna 1907, v dopise cit. v pozn. [34] navíc Čapek uvádí:

„Jak už jsem ti psal, organizuju Armádu českobratrskou a s tím je spojeno úžasně mnoho práce. Od Armády spásy chci se učit co nejvíc, ale mnohé musí být úplně nové a jiné.“

[40] Richard Henry, Norbert Fabián Čapek: *A Spiritual Journey*, Boston (USA): Skinner House Books 1999, s. 67.

[41] Richard Henry, Norbert Fabián Čapek: *A Spiritual Journey*, Boston (USA): Skinner House Books 1999, s. 67.

[42] Richard Henry, Norbert Fabián Čapek: *A Spiritual Journey*, Boston (USA): Skinner House Books 1999, s. 68.

[43] Archiv NSČU, NFČ, kart. 2, složka 1911, smlouva.

[44] Archiv NSČU, NFČ, kart. 8, složka TGM a NFČ, neda-tovaný rukopis s konceptem dopisu pro T. G. Masaryka, formát A5.

[45] Richard Henry, Norbert Fabián Čapek: *A Spiritual Journey*, Boston (USA): Skinner House Books 1999, s. 73.

[46] Více viz Kristýna Ledererová Kolajová, *Norbert Fabian Čapek a Tomáš Garrigue Masaryk*, Praha: NSČU 2018.

[47] Archiv NSČU, NFČ, kart. 2, složka 1911, dopis od *Baptist World Alliance*, kde Čapka žádají o pronesení řeči na toto téma v délce cca 15 minut a zaměřené na práci mezi Slovany v Čechách, na Moravě a v sousedních zemích.

[48] Richard Henry, Norbert Fabián Čapek: *A Spiritual Journey*, Boston (USA): Skinner House Books 1999, s. 79.

[49] Josef Novotný, *Světový kongres baptistů ve Filadelfii*, Posel pokoje, roč. 19, září 1911, č. 9, s. 67n., cit. ze s. 68. Jeho text pak převzala *Pravda*, obšírná zpráva Josefa Vaňka vyšla i *Křesťanských listech* z 13. července 1911. Zmínka o Čapkově projevu se objevila například i v *British Weekly* z 29. června 1911, s. 334, a poté se o něm psalo podrobněji a pochvalně ve vydání z 6. července.

Prameny:

Kristýna Ledererová Kolajová *Norbert Fabian Čapek a jeho působení v Brně (1898–1914*), Tvůrčí život – časopis českých unitářů, ročník 9 / 2020, číslo 4–5, str. 17-41

-van-

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku Baptisté – Česká republika nebo facebookovou skupinu Zpravodaj baptistických sborů